

VAN ALLE MARKTEN THUIS

Deel 3. Botermarkt, Poeldemarkt, Ajuinmarkt, Kunstbotermarkt, Kleine Botermarkt.

De Botermarkt

De Botermarkt was een lange vierkante plaats voor het Stadhuis en draagt die naam omdat er elke vrijdag markt gehouden werd van boter en eieren. Vroeger noemde men deze plaats ook Paradeplaats. Niet omdat men er, zoals op de Kouter, met zijn zondagse pak kwam floreren, noch omdat het leger, de Garde Civique of Burgerwacht er wel eens een wapenschouw of parade hield, maar omdat er bij openbare feesten door burgers openbare toneelvoorstellingen, "parades" genoemd, doorgingen. Het was ook hier dat tot 1848 gedurende de "grootte Foire" de standplaats der kramen was, waarvan het grootste gedeelte zich in de vele zalen van het stadhuis bevonden.

In de 16e eeuw noemde men deze plaats ook Wollemarkt, omdat er toen voor het schepenhuis van Gedeede wekelijks een wollemarkt ingericht werd.

In het begin van de 19e eeuw, meer in het bijzonder door de uitvoering van het plan Zollikofer, werd de Botermarkt ontsloten naar het noorden toe door het trekken van de Borluutstraat tot aan de St.-Jacobskerk en naar het zuiden door de aanleg van het St.-Baafsplein.

De Botermarkt zelf begon op 7 uur 's morgens en eindigde 's middags van 1 april tot 31 augustus. Van september tot maart begon hij één uur later, t.t.z. om 8 uur. Het was verboden er margarine of gelijk welke andere kunstboter te verkopen. Ten eerste verzetten de boterboeren zich daar tegen dat tussen hun hoogwaardige natuurproducten "ersatz" zou verkocht worden, maar ten tweede en vooral omdat kunstboter op de kunstbotermarkt moest verkocht worden en dat alle margarine die in het bezit van een overtreder gevonden werd, in beslag genomen en verbeurd verklaard werd.

Op marktdagen waren er ook twee weegschalen ingericht : één in de eetzaal onder het stadhuis en een op de Kleine Botermarkt aan de Otto-gracht. Men betaalde er twee centiemen per gewogen kilogram. De bedienden leverden de gewichtsbewijzen aan de prijs van 5 centiemen. Op de plaats voor het stadhuis verkocht men eigenlijk alleen boter in het groot. Men spreekt er over oude en gezouten boter, meestal van Dixmuide, Roeselare en Veurne.

Eierboerin op de hoek van de Botermarkt en de Poeldemarkt. (Foto : Museum voor Volkskunde; Fonds Vanderhaeghen)

Eitje kopen, eitje betalen. De eierboer zit er op zijn paasbest bij. Botermarkt voor het stadhuis. (Foto : Museum voor Volkskunde; Fonds Vanderhaeghen)

De Poeldemarkt

De Poeldemarkt, Pouillemarkt of ook wel Kiekenmarkt genoemd, werd gehouden in de smalle straat tussen het stadhuis en het huizenblok tegenover de Mammelokker dat thans voor een parking afgebroken is. De dinsdag en de vrijdag van elke week werd er een markt van gevogelte, wild en konijnen gehouden. De uurregeling was dezelfde als deze van de botermarkt en alle in de onmiddellijke omgeving liggende markten.

Poeldemarkt

De Ajuinmarkt

Net om het hoekje, op de Hoogpoort, werd elke week, eveneens op vrijdag, langs de andere zijde van het stadhuis een markt gehouden voor de verkoop van ajuin, specerijen en kruiden. De uren van deze markt waren gekoppeld aan die van de botermarkt.

De Kunstbotermarkt

Enkele passen van de Botermarkt verwijderd, nl. op de Zandberg rond de pomp greep eveneens op dezelfde uren als de botermarkt de kunstbotermarkt plaats. Daar mocht men dan weer geen echte boter verkopen, maar margarine, samengestelde boter of kunstboter.

De Kleine Botermarkt

De Kleine Botermarkt bevond zich op de Baudelooplaats. Daar ventte men elke vrijdag met verse boter, maar in 't klein dan, namelijk met pondstukken en eveneens met eieren, zodat men het pleintje ook wel eens Eyermarkt noemde.

De Baudelooplaats was vroeger een lief en aangenaam plaatsje, schrijft Frans De Potter (1). De Gentenaars noemden het 't Groene Plein (2) of "den Zoeten Keer" (3). Het was toen nog een ongeplaveid graspleintje met lommerrijke bomen die tijdens de zonnige zomerdagen de wandelaar uitnodigden aan de boorden van de toen nog niet verslijkte en gedempte Otto-gracht tegenover de Baudelookapel van de verkwikkende koelte te genieten (4). Rommelmarktfanaten zullen het pleintje beter kennen als het Beverhoutplein of het klein pleintje van de rommelmarkt.

De boterkutsers of boterverkopers verkochten hun waar in stenen boterpotten, die op hun beurt in manden zaten. Men mocht met de "boterproever" of "boterstekker" - een soort lepel - in de boter of in het "proefbeetje" steken om te proeven vooraleer te kopen.

De boter kon ook hier, net als onder het stadhuis gewogen worden op de stedelijke boterwaag of "boterschale".

Vertellen wij er ook bij dat de boeren, ook toen al, truukjes kenden om hun waren "appetijtelijker" te laten ogen door ze te kleuren met boterwortel of geelwortel.

Was het niet Lène Maréchal die ons de marktsfeer op een onvergetelijke wijze vastlegde in haar lied "De Gentse proeverigge" :

"En in Gent kunde zonder ne cent
dikke smeren.
Op de fruitmarkt die hêwd' U kontent
mee wat peren.
Op de Vrijdagmort, niets te kort,
kaas en spekken.
Bij de boerkes op den Botermort
ne kier lekken !"

Zijn wij met zo'n "chanteuse" in Gent niet met ons gat in de boter gevallen ?

Eddy LEVIS

NOTEN

- (1) Gent van de Oudste Tijd tot Heden.
- (2) "Huusen ende steden... bijden groenen pleyne, jehens over de steenen brugghe, tusschen den hove van Heersele ende den Grauwen Zusterhuusse van Ste Jacobs prochie". (*Act. en Contr. keure*, 1541-1542, 192.)
- (3) "Een huus... bachten St. Jacobs, daer ment heet den zoeten Keer, tgraue Zusterhuus daer neffens ghehuust an deen zide, en Margriete Triest an dander". (*Idem*, 1491-1492, 42.)
- (4) "Straatkapoenen - die zijn er altijd, - nachtzwerfers - een onuitroeibaar ras - kwamen in 't midden der XVIIe eeuw het lievelingsplaatsje der bewoners van St.-Jacobs schenden door 't beschadigen of neerhakken der boomen, waar gedurende den dag de vogels zongen en kwetterden, dat het een lust was. Er werden klachten

gedaan aan het magistraat, dat besloot met de harteloze straatschenners kort spel te maken, en in 1663 in de stad een voorgebod liet afkondigen, waarbij degene, die den naam kon aanbrengen van de baldadigen, 100 gulden belooning zou ontvangen, en waarbij tevens eene openbare geeseling werd beloofd aan hen, die op 't booze feit zouden worden betrapt. - Het hooge bedrag der som en de strengheid der tuchting bewijzen genoeg, hoezeer men er aan hield om den "Zoeten Keer", het "Groene Plein" in al zijne liefelijkheid te bewaren.

Het plaatseke was aanvankelijk kleiner dan nu; zijne vergrooting geschiedde omtrent het midden der XVIIe eeuw op aandringen van den prelaat van Baudeloo, ten jare 1642". De Potter.

UITHANGBORDEN TE GENT (Vervolg)

We nemen aan dat uithangborden waarop een of ander **kledingstuk** werd afgebeeld, aan winkels voorkwamen waar kleren gemaakt of verkocht werden. Op deze regel waren echter uitzonderingen want soortgelijke uithangtekens kon men evengoed aan brouwerijen en herbergen aantreffen (54), zie o.m. de "Rode Hoed" in *Klein Turkije*.

Een 17de-eeuws bord waarop een hoed was geschilderd en dat te Gent bij een hoedenmaker uithing vermeldde: "Onder den hoedt schuylt quaet en goet" (55). Bij schoenmakers was het uithangteken liefst een "Beste (of sterke) Schoen" of een meestal roodgeverfde laars en nog beter een "Gekroonde Laars" (56).

Gekleurde klompen in alle mogelijke afmetingen hingen uit aan de gevels van de klompenmakers en ook aan deze van de -verkopers (en dat konden soms zelfs kruideniers zijn!). Maar "kloefen" kwamen wel eens bij herbergnamen voor (57). Zo waren er ook de kous aan de kousenwinkels, de "Point de Venise", de "Kant à la mode" enz. bij kantverkoopsters, de handschoen aan de daarin gespecialiseerde zaken, de parapluies of de parasols als karakteristieke uithangtekens van regen- en zonnescermmverkopers enz. (58) (zie ook "De gouden Hoed" in de Lange Munt).

Boven de deur van een schoenwinkel in de *Lange Munt* hing voor enige jaren een blauwe damesschoen, een uit een plank gezaagd en beschilderd voorwerp, vastgezet in een metalen raam. We herinneren ons nog vaag dat er vóór 1940 aan dezelfde schoenzaak en ook aan een andere in de *Noordstraat*, een klassieke, rood geverfde houten laars met franje uithing.

In de klompenafdeling van het *Museum voor Volkskunde* hangt een houten gekleurde klomp als uithangbord. Verder is er ook een monochroom beeldje uit verharde gips dat oorspronkelijk wel boven de deur van een parapluwinkel kan zijn bevestigd. Een klein meisje kijkt over de schouder van een jongetje die een geopende, metalen paraplu boven hun hoofden